

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yesha‘yah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 598 [1837 oder 1838]

וט היעשי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9106

טו (א) משא מואב .
 נחנכא ישעיה
 שינא סנחרב על מואב
 ויגלס כמו שנאמר (לקמן
 ט"ז) נשלש שנים בשני שניר
 ונקלה כבוד מואב: כי בליל
 שודד ער מואב נדמה .
 מואב באלו ישן דומה ואין
 יכול להלחם ובליל אחר
 אשר שודד בו קיר מואב
 נדמה ת"י ואינון דמימין .
 ערוקיר שתי מדינות מואב
 הם: (ב) עלה הבית. עלה
 מואב הבית ואנשי דיבון על
 הבמות לבני אלו בוכים
 בבית ואלו בוכים בראשי
 צמותיהם: (ג) ירד בבני .
 גונק ונוהם בבני כמו
 (שופטים י"ח) וירדתי על
 ההרים וכן (איכה ג') זכור
 עניי ומרודי:
 על

טו

(ח) משא מואב

כי בליל שודד ער מואב נדמה
 כי בליל שודד קיר מואב נדמה:

(ג) עלה הבית

ודיבון הבמות לבני
 על נבון ועל מידבא מואב ייליל
 בכל ראשיו קרהה
 כל זקן גדועה:

(ג) בחוצתיו חגרו שק

על גגתייה וברהבתייה כלה ייליל
 ירד בבני:

וחועק

ב א ו ר

טו (א) משא מואב, אחרי אשר ניבא על פלשתיים שהם הקרוצים ביותר אל ארץ יהודה, וכל עת אשר מלך על יהודה מלך נושע בה' היו הפלשתיים וננעויה תחת ידם, גשא עתה משלו על מואב שהיו ימים רבים תחת ממשלת מלכי ישראל כזכור במ"ב (א' א') ובנמה מקומות עוד, והמה היו שכנים לארץ סיחון ועוג, מעבר הירדן הארץ אשר לקחו בני ישראל במרעם ונקשחם מיד האמורי, וישנו בה בני ראובן ובני גד כנודע, והנה לעת בואת המזיקו בערי השנטיים האלה בני מואב כנראה ממה שיבוא כאשר אנאר. אך מתי ולאזהזמן מן הזמנים נחקיים היעוד הזה על מואב על זאת אמונת בסוף פרשה ט"ז (אשר הם חכלית הנבואה הזאת) אחר אשר בארתי חוכן הפסוקים כפי עלמותם, כי אז נקל הוא להקורא להשקיף על כל העניינים הכללי' יחד, ולהוסיף כנגה משפט נדק. כי, כי הוא לאמת כאשר בארנו פעמים. בליל, כתב הרד"ק וז"ל ואמר בליל בהמיובות אולי חסר הנססך (צ"ל הסומך), רולם לומר בליל פלוני; אובא סמוך צמקום מוכרת, ע"כ. וכן נחב הראב"ע. אבל יותר נראה דעת החכם געועניום שיוכן בהסרון מלת אשר (ואליו ראוי לסמך שם כמו שכתב הרד"ק במכלול) ושעורו כי בליל אשר שדד ער מואב נדמה כלומר וכיתה מיד. ער מואב, היא עיר מואב הנזכר' בספר תורת משה (במדבר כ"ב ל"ג) ועיר וער אחד המה והעד הרבוי ערים, והיא היתה על גבול ארנון בקלה גבול מואב כנאמר שם, ואמר שלא לבד שדד ער מואב שהיתה על המזר אבל גם קיר מואב שהיא קרית מלך (ובאשר דברתי מזה במקומות שונות במבורי) גם היא שדדה. ויונתן תרגם ער מואב למית מואב, וכן תרגם אונקלוס ער מואב (במדבר כ"א כ"ח) בלתיית מואב וקיר מואב נרכא דמואב והוא מכלל מואב, ועד היום קזה יש במחוז הזה מקום ששמו בן (ועיין בדברי החכם געועניום כאן). והרד"ק אמר ואולי כי היא ערו ער כי היא למואב, וכן תרגם ירושלמי מערוער אשר על שפת נחל ארנון (דברים ב' ל"ו ד' מ"ח) מלחית די על כיה נחלא דארנונא עכ"ל, ואנכי לא מלאמי בן לא בתרגום המיוחס ליונתן אף לא בתרגום הנודע לנו בשם הירושלמי כי הראשון תרגם בשני המקומות האלה ערוער בלי שנוי שם, והירושלמי לא תרגם כלום, וכן הוא בתרגום יונתן על יהושע (י"ג ט'), והנה גם ערוער היתה בקלה גבול מואב כזכור שם. נדמה, הרד"ק והראב"ע פירשו ענין כריתה,

טו

(א) פֶּעֶרְהָאֲנָנִים מוֹאֲבִים:

וּוְאֶהְרֹלֶיךָ! אִין אִינְעַר נַאֲכַט וּוִירַד פֶּעֶרְהָעֶרְט עַר-
מוֹאֲב — עַם אִיזַט דְּאֶהִין:

וּוְאֶהְרֹלֶיךָ! אִין אִינְעַר נַאֲכַט וּוִירַד פֶּעֶרְהָעֶרְט קִיר-
מוֹאֲב — עַם אִיזַט דְּאֶהִין.

(ב) מַאֲן וּוְאֶלְלַט הַיְנוּיָף צוּם טַעַמְפַּעַל,

אוּנַד רִיבּוֹן צוּ דַעַן אֶלְטֶאָרַעַן צוּם טַהֲרָאָנַעַן אָפְפֶּעַר,
איִבְעַר נָכוּ אוּנַד איִבְעַר מִידְבָּא הַיִּלְט מוֹאֲב,

אוּיָף אֶלְלַעַן הַיִּפְטַעַרְן גְּלַאֲטַצַּע,

יַעַדְרַר בְּאֶרְט אִיזַט אַבְנַעַשְׁנִיטַטַעַן,

(ג) אוּיָף אִיהֶרְעַן שְׁטַרְאָסְסַעַן גִּירַטַעַן וַיֵּא אֹהַם דְּאָז טַרוּיַעַר.
קְלִיִּיר,

אוּיָף אִיהֶרְעַן דְּאָכְעַרְן אוּנַד פְּלֶאֲטַצַּעַן הַיִּלְט אֶלְלַעַם,

צַעַרְפֶּלְיַעַסַּט אִין טַהֲרָאָנַעַן.

דא

וגם לפי יהיה שרשו דוס
כי גם על הכריתה יורה
השרש הזה כמ"ש הרד"ק
בשרש דוס, שנה דומה
נפשי (חלילי"ל ד"י), כדמה
במוך הים (יחזקאל כ"ז ל"ב)
משחקת או כרותה, ע"כ,
(ולא כמו שחשבו החכמים
געועניוס שהוא מנמי
הלם"דוב"ל נדמתה),
ויונתן תרגם מענין שתיקה
ודממה (עיין רש"י).
ואמר שד"ל בל"ו ונדמה
בל"ו כי במאמר הראשון
הקדים הפסל ונכלל בו כנוי
סתמי (עם) כאשר זכרנו
פעמים, אבל במאמר השני
הקדי'השם לכן שמר המין,
ולא כמו שחשבו החכמים הנ"ל
שהכוונה על יושביה שא"כ
מדוע ישנה טעמו במלת
נדמה. (ב) הביח, כפ"א
הדעת יור' על בית מקדשם,
והם יעלה מואב להתפלל

אל חלביהם (ראנ"ע ורד"ק). וריבון, דיבין נפלה בחלק גד ונקראה דיבון גד (במדבר ל"ב ד' ול"ג
מ"ה), ויהושע חלק אותה לרחובני (יהושע י"ג י"ז). הבמות, ששם היו מזבחותם כנודע. לבכי, להתחנן
לפני חלביהם בכני תמרורים ולהקריב קרבנות לרבותם וכמו שחרגם הרב. על גבו, הוא שם חליל, כרע כל
(במדבר ל"ב ל"א), גם מלינו הר ששמו כן (דברים ל"ד א'), אף הוא שם חליל, כרע כל
קום נבו (להלן מ"ו א'), ואין להכריע איזה שם היה קודם בלשון, אם שם העיר או שם
הער או שם החליל. מידבא, גם זה נזכר בחזרה (במדבר כ"א ל') וביהושע (י"ג ט' וט"ז) במלת
בני ראובן. בכל ראשיו קרחה, כן היה מדרכי העמים לקרות קרחה על המת ונעת לרה
(דברים י"ד א'). כל זקן גדועה, ובירמיה (מ"ח ל"ז) נאמר גדועה ברי"ט, ויש ספרים שגורסים
גם פה ברי"ט, ונראה שכן גם היתה נוסחת רש"י שהרי אמר לעיל (י' ל"ג) על ורמי הקומה
גדועים, וז"ל: חין לשין גדוע נופל אלא על חילנות ודבר קשה, ע"כ. והרד"ק בשרשים שרש
גדע לא הביא הפסוק הזה ובשרש גרע נרשם רק הפסוק בירמיה, ונקטקתקתקתקן נשמט
ולא נזכר הכתוב הזה כלל לא בגדע ולא בגרע. ומדברי הרד"ק כאן שכתב שהוא לשון גנאי חין
להכריע, כי הן המה הדברים בעלמם שכתב ג"כ בירמיה על גרועה, ואין בידי להוסיף
האמת לאמתו, אולם תהיה הקריאה איך שחשית, הנה גדועה הוא שם שכתב הראש"ע
על משקל חבולה ובי"ת בכל מושך אחר עמו כמ"ס מאל חניך (בראשית מ"ט כ"ה) עכ"ל,
וכן תרגם יונתן: ונבל דקן גלות, וא"כ חין אנו לריבים לאמר שח"ס זקן בלשון נקנה,
אף שבירמיה (שם) גרועה בודאי תואר הוא, כי שם נאמר כל ראש קרחה וכל זקן גרועה,
וכן תרגם יונתן שם, אם לא נאשר שנתסר בי"ת השמוש שם. (ג) בחוצותיו, של מואב וכן גגותיה
וכן נאמר בירמיה (שם ל"ח) על כל גגות מואב, ונא פהם בלשון זכר ופעם נקנה בימ"ד וגם
ברבים כפי המכוון, אם על העם או על הארץ, אם על האומה בכללה או על כל פרטי ופרטי.
גגותיה, הגגות נארכות המזרח המה שטוחים ועולים עליהם להביט למרחוק כנודע. ירד
בב"י, הרד"ק פירש כאלו כל גופו יורד ונתך צנכי, וכן עיני עיני יורדה מים (איכה א' ט"ז)
והוא על דרך הפלגה. ואמר עוד כי לדעת יונתן שחרגם מלוחין ונכן, יהיה זה מענין
אריד בשתי ויהימה (חללים נ"ה ג') ואע"פ שאינו משרשו, ע"כ, כי אריד הוא מנמי
העי"ן ושרא רוד. אולם בפירושו לספר שופטים ("א ל"ז) על וירדתי על הכרים, אמר

(ד) על כן חלולי מוא יריעו. על אשר מזוייני מואב יריעו לקראת המלחמה ונפשו של מואב ירעה לו מחרועעת כאבל על עלמו: (ה) לבי למואב יזעק. וביאי ישראל אינם כביאי חומות בעולם כלעם היה מנקה לעקור את ישראל על לא דבר וביאי ישראל מתאווני על סרענות הנאה על האזו: בריחיה עד לווער. על כל חזקה של מואב יזעק לבי עד לווער שהיא עגלה שלישיה עיקר חזק שלהם בעגלה שהיא שלישיית לבטן. ל"א שלישיה גברתנית. ויונתן תירגם ברימיה כמו בורחיה הבורחים ונרחו מהם להמלט עד לווער כמו שעשה לוט אניהם שנתח לזוער: מעלה הלוחית.

(ד) וַחֲזַעַק הַשְּׁבוּן וְאַלְעֵלָה
 עַד־יְהִי נִשְׁמַע קוֹלָם
 עַל־כֵּן הִלְצִי מוֹאֵב יְרִיעוּ
 נַפְשׁוֹ יִרְעָה לוֹ:
 (ה) לְבִי לְמוֹאֵב יִזְעַק
 בְּרִיחָהּ עַד־צוּעֵר
 עֲגֵלַת שְׁלִישִׁיה
 כִּי מַעֲרָה הַלּוּחִית
 בְּבִכִי יַעֲלֶה־בּוֹ
 כִּי דֶרֶךְ הָרְגִים
 זַעַקַת־שָׁבֵר יַעֲרֹו:

מקום מעלות הר ששמו מעלה הלוחית וכן מורד (ירמיה י"א): מורגים. יבנו הבורחים דרך שם וכל המקומות האלה ממואב הם: יעערו. יזעקו ול' ארמי הוא שתי לא ידרוך הדוכך הידל לא יעוערו בקלהון:

כי
 מי

ב א ו ר

וי"מ מענין אריד בשימי, וירד ויריד בענין אחד ורנים נמוהו עכ"ל. (ד) חשבון, עיר ידועה שהיתה לישראל מעבר לירדן ועתה ירושה למואב, וכפי הנראה מן ירמיה (מ"ח ב') היתה עוד בעת ההיא עיר גדולה שהרי אמר אין עוד תהלת מואב בחשבון. ואלעלה, היא אלעלה הנזכרת בחורה ויהושע כמה פעמים אלל חשבון, כי היתה סמיך לה וכן ספרו לנו בעלי המסעות. עד יהי, הוא יהל הנוצר בתורה (רד"ק) והעיר הזאת היתה גבול האמורי לכד המדבר שהרי סיחון יבא לקראת ישראל יבנה. ואמר שהקיל נשמע מן חשבון ואלעלה שהיו באמצע המדינה, כדרך עיר המלכה עד קצה הגבול. והנה מדברי חורה אין להוכיח שהיו לעיר הזאת שני שמות כי ה"א יהנה (במדבר כ"א כ"ג ודברים ב' ל"ב) היא אך באקום למ"ד בחלטה, כי הנגינה מלעיל, וכן מרגס אונקלוס ליהן, רק הראיה היא מן יהושע (י"ג י"ח) ששם נאמר ויהנה, אולם גם שם הנגינה מלגיל, וא"כ ה"א רק לניספח תשכ. על כן, כי מקול היללה הזה ימס לבב אנשי חיל. יריעו, חרועה נאמר גם על קול ענות גבירה גם על ענות חלושה. נששו, של כל אחד מהחלוטים ירעה לו, והוא מענין ולמה ירע לבנך (ע"א ט' ח') כן כתב החכם געועניוס, ועל דרך שאמר ירשיה (מ"ח מ"א) והיה לב גבורי מואב ביום ההוא כלב אשה מלרה, והרד"ק אמר כי ירעה מענין חרועה אף שאינו משרשי, ולו פירש על עלמו כי נפשו עליו תאבל, והרב המהרש"ם העתיק: "זיין חרעו", כי האנליים המה לעם כנפס לנוף, וכבר מכאנו שנקראו גדולי הגם בשם כבודי, וכבודו מתי רעב (לאעלה ה' י"ג) והוא עומד שם לעמת המונו, ע"ש, וגם הנפש נקראת כבוד, כמ"ש הרד"ק בשרשים, ואמר ונקראת הנשמה העליונה כבוד בעבור שהיא כבוד הגוף ויקרו, למען יזארכ כבוד (ז'הלים ל' י"ג) והיא עוד איזה פסוקים לבגין הוא ע"ש. (ה) לבי למואב, הנכון כדעת רש"י ויתר האפרשים שהמה דברי סנחית. והראש"ע כתב על נפשו ירעה לי, והנכון שכל

(ד) דא שרייעט חשבון אונר אלעלה,

ביציהץ ווירד פערנאממען איהרע שטיימע,

דאראב דיא געריסטעטען מואב'ס קריישען,

וין אדעל קריישט אָב איהם.

(ה) אויך טיין הערץ איבער מואב אָפֿעט,

זיינע אויסגעצייכעטען פֿליכטן נאך צוער,

דאָ פֿעטטנעמאָסטעטע קאלב.

זוען דען שטייג נאך לוחית

אינטער וויינען מאן בעשטייגט,

זוען אויף דעם ווענע גען חורנים

געשרייא דער פֿערצווייטלונג מאן דא לויט ערהעכט.

דען

אחד יזעק ויאמ'לני למואב
בעביר מואב, עד כאן.
חולס מלכד שהפירוש הזה
רחוק בעלמו, הנה
הרחיקהו רעהו בירמיה
(מ"ח ל"ח) על כן על
מואב חילול וגו' כי כל
משכיל למרא' עיניו ישפט,
כי כל הפרשה בירמיה שמה
ליסודות מליכותיה דכרי
ישעיה כאן, ואם ירמי' אשר
ברוחו הנבואה ונמר נפשו
כמעט רק בנדי וקס לבש
ואף על מואב קרא: ואור
מונע חרבו מדכ(שס פס"ק
'י), אס גם רחמיו נכמרו
בשמעו את קול ילל מואב,
אף כי הוביא ישע' אשר
כמעט רגע שקטה סערת
נפשו והיה עלול יותר
להתפעלו' הזמל' והזניה

מירמיה. בריחה, דנו כמו רבו פירושי מלת בריחה, יונתן רש"י ורד"ק פתרו כמו בורחיה, כל' שבורחיה של מואב נסו עד צוער, והראב"ע בחב וז"ל: בריחיה בריחי האדינה לועקים, בענין זעקי עיר, או בריחיה הובאו אל מלכים כי משם בא סוכרם, או הוא צוער של סדום, ענ"ל. ולא ידעתי אן מלא בארץ מלכים עיר שמה צוער? — האם נאמר שנחלק לו צוער צוער, אולם באשר שירמיה (שס פסוק ל"ד) נאמר נתנו קילס מלעד וגו' יראה כי מן הנסים ידבר וכדעת רש"י. ויש מחכמי העמים שפתרו בריחה הגדולים והמאזנים, ויש לדעתי סמך לדבריהם, מן לויחן נחש ברח (לקמן כ"ו א') שאמר הרד"ק בשו"ס שהוא משל למלכים החקיפים, וכן כתב שס הראב"ע וז"ל והנכון בעיני ר"מ הנהן שהוא רמו מבחר כל גבורי חיל נגיד ושר, וא"כ נוכל לפרש המלה בהיפך בריח כמו בחיר. עוד יש לבאר כפי דעת המחכמים האלה, כי בריחה כאן היא מלשון ארמית, כי תרגם של ודס עתודים אשמה (תהלים נ"י ג') ודמא דנרמי וכו' (ועיין ערוך ערך ברחא), וידוע הוא כי אבירי העם נקראו עתודים. אולם אחרי שגם לדעת יונתן והנמשכים אחריו לריבין אנתנו לאמר שהמלה זרה בתנועותיה, לכן לא מוזר הוא בעיני, אס נאמר שנחלק גם הפ"ח נבי"ח ונ"ל פריחה, והוא כנוי לאנשים הצעירים לימים נמ"ש הרד"ק בשו"ס שרש פרח עיין שס. והנה שמת' לפניך קורא הנועים פירושים שונים, ועליך לקרב ולרחק כטוב בעיניך. והרב המתרגם בחר בהיפך בריחה עם בריחה כאשר בארנו, אך שהרכיב גם הוראת יונתן ויתר המפרשים שהוא כמו בורחיה, באמרו שיתכן שגם הוביא כוון על שתי הכוונות יחד. עגלת שלשיה, רוב המפרשים והמעתיקים נטו לדעת רש"י שהוא תאר על החזק והאומץ, אך שיא פתרו על צוער (ויראה לי כי בעבור זאת באר הראב"ע צוער על מלכים נמ"ש לפני זה, לפי שמלינו שמלכים נמשל לעגל שנאמר עגלה יפה פיה מלכים ירמי' מ"ו ב'); וי"מ על מואב, וזה נראה יותר, כי בירמי' (מ"ח ל"ד) נאמר עד חרנים עגלת שלשיה; אולם כל משכיל יבין שאין טעם כלל לקריאה הזאת במקום הזה, ואולי יש לפרש שהמה נסו עד צוער בחפזן ובלתי סדר כעגל החזק אשר מפוז ומרקד כענין וירקידם כמו עגל (תהלים כ"ט ו') ותחסר כ"ף הדמיון, כי שעורו כעגלת, אולם יותר נכון בעיני כדעת האומרים שהוא שס פרטי לעיר, וכן העתיק ידידי הרב הגדול מוהר"ר שלמה זאב"ד דגליל עלובאגען בירמיה שס. יעוערו, עיין רש"י, והראב"ע אמר שהטעם כמו יעוררו והמלה זרה ע"כ, והרד"ק כתב שהוא כמו יעירו והטעם אחד כמובנו.

(ו) מי נמרים. זהר של אותו מקום: משמות יהיו. מדם חללים המתערב ויופל בהם: כי יבש חליר וגו' כלומר גבוריהם ומלניהם ושליעיהם ולפי שזכחה של ארץ מואב הוא מרע' הטוב שבה כמו ששינוי אלים ממואב לפיכך משל את פורענת' בחורבן מרעה שלה: (ז) על כן יתרה עשה. על אשר יתרה עשה חבא עליו הפורענות הזו שהיו כפויי טובה שהרי זכמ' מקומות עמד אברה' ללוט בלאתו מחרן ונלכתו לאזורים ובזכותו שולח מתוך ההפכה ונלחם עליו עם אמרפל וחביריו והיה להם לגמול טובה לזרעו והם היו מוניס אותם כשהנלה סנחרב לראובני ולגרי והיו ישראל בוכים ומתאוננים והיו אומרים להם על מה אתם מתאונני' והלא לבית אביכם אתם הולכים אברהם אביכם לא מעבר הנהר בא והו שואמר (לפניה ב') שמעתי מרפת מואב וגדופי בני

(ו) כִּי־מִי נְמָרִים מְשֻׁמוֹת יִהְיוּ
כִּי־יִבֶשׁ חֲצִיר כְּלָה דָשָׁא
יִרְק לֹא הָיָה:
(ז) עַל־כֵּן יִתְרֶה עֲשֵׂה
וּפְקַדְתֶּם עַל נַחַל הָעֲרָבִים
יִשְׂאוּם:

(ח) כִּי־הִקִּיפָה הַזְעָקָה
אֶת־גְּבוּל מוֹאָב
עַד־אֲגָלִים יִלְלָתָהּ
וּבְאֵר אֱלִים יִלְלָתָהּ:
(ט) כִּי מִי דִימוֹן מְלֹאוֹ דָם
כִּי־אֲשִׁית עַל־דִּימוֹן נוֹסְפוֹת
לִפְלִיטַת מוֹאָב אֲרִיָּה
וּלְשֹׂאֲרֵית אֲדָמָה:

שלחו

עמוך ועוד שסייעו סנחרב שלש שנים שזר על שומרון הוא שנאמ' (לקמן ט"ז) כשלא שני' כשני שכיר ונקל' כל כבוד מואב: ופקדתם. ת"י ותחומיהין דעל ימא מערבא יתנסיכ והוא ל' מינוי כמו (במדבר ד') ופקודת אלעזר בן אהרן הבכור כלומר ארלם שפקדתם עליה חלקת מהם: על נחל הערבים ישאום. יקחו האויבים אותם את הגבולין. ועוד יש לפרש ופקדתם שאניא עליהם זה חסיה על נחל הערבים ישאום האויבים יגלו אותם אל ארץ נבל שהוא נחל ערבים שני' (תהלים קל"ז) על ערבים בחוכה חלינו כנורותינו: (ח) אגלים ובאר אלי'. מקמות הם בגבול מואב: יללחה. של מואב: באר אלים. כמו ולבאר אלים: (ט) מי דימון. שם הנהר: מלאו דם. בשם הנהר: כי אשית על דימין נוספות. דם שמו דם חללים אוסיף למלאתו והוא ל' ספו שנה על שנה (לקמן כ"ט) ספות הרוה (דברים כ"ט). וי"ת נוספות בנישת משריין מחנות הנאספית יחד: לפליטת מואב אריה. פליטה ישאיר סנחרב יבא ונבדולר בעתו וישחיתם והוא נקרא אריה נענין שנאמר (ירמיה ד') עלה אריה מסובבו: ולשארית. ישראל: אדמה. אדמתכם:

ב א ו ר

(ו) כי מי נמרים, נחל בארץ מואב, ומכינו גס עיר שם שנקראת נמרה גם בית נמרה, (במדבר ל"ב ג' ול"ו). משמות, אין משמות תאר למים שהרי מים תמיד זכרים, אך הענין שמקום המים ידמה לשממות והוא שם כולל לכל החרבות, וכן נאמר בירמיה (מ"ח ל"ד) כי גס מי נמרים לשממות יהיו, והכוונה כי האויבים יסתימו כל מעין מים, וכמו שמכינו אלל מלקמת יורס ויהושפט עם מואב (מ"ב ג' כ"ה), ועי"ז יבש חליר, כן השביל הרב לתרגם. ירק לא היה, עבר במקום כינוני כחביריו; גם יתכן שיוכן בחסרון כ"ף הדמיון

(ו) דען דיא וואססער נמרים'ס — ערטראקנעט ווערדען דיא ,

וא פערדאררט דאן גראן , פערוועלקט דאן קרויט , גרינעס גיבט'ס ניכט מעהר .

(ז) דארום דען רעסט דען מאן ערהאלטען , אונד איהר פערשטעקטזיס גוט ,

צום באך דער וויסטע טראגען זיא עם היין ; (ח) דען עם אומגיבט דאן געשרייא דיא גראנצע מואב'ס ,

כיו אגלים איזט איהר געהייל , כיו באר אלים איהר געהייל .

(ט) דען דיא וואססער דיכונ'ס זינד פאלל בלוט ; דעננאך ברינג' איך איבער דימון מעהרערעס , איבער דיא ענטראננענען מואב'ס איינען לאווען , אונד איבער דיא איברינגעבליעכענען — ערדע .

וענדעט

הדמיון ושעורו וירק כלא היה . (ז) על כן וגו' , ענין הכתוב כפי דעת הרב המתרגם כן הוא : יען כי יבש כל חזיר, לכן יקחו אותם המעשים אשר נשאלו עוד בארץ מואב את יתר רכושם (אשר) עשה (מואב), כלומר אשר המליטו מיד האויב, ופקודתם אשר הטמינו מפני השמים, וישאוס על נחל הערבים, כמו אל נחל הערבים, כי גדול הרעב בארצם. ונחל הערבים לדעת הרב הוא אחד עם נחל הערבה (עמוסו' י"ד) כמו נמרה ומי נמרים דלעיל לדעת הראב"ע,

וכן אמר הרד"ק על נמרים: שם נהר או מקום, ובירמי' כתב רק שם מקום; והנה על נחל הערבה אמר הרד"ק שהוא כמו ים הערבה, כמו שאמר בירבעם בן יואש שהשיב גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה (מ"ב י"ד כ"ה), ע"כ. ונחל או ים הערבה הוא נחל קדרון אשר יעבור מירושלים על פני המדבר וישפוך מימיו אל ים המלח (דאן טארטע וועער), (עיין בספר המלים להחכם געזעניוס ערך ערבה וקדרון), ואמר הכתוב שיעזוב מואב מושבו אלל נהר נמרים שהיה מאז נאות דשא ומרעה טוב ויסתיירו את עלמם בנחל הערבה בארץ מדבר . (ח) עד אגלים, אמר החכם געזעניוס שאולי הוא עין עגלי ים הנזכרת ביחזקאל (מ"ז י'). ועל באר אלים הביא דעת חכם אחד שהוא המקום אשר שם שרו בני ישראל את השירה עלי באר (במדבר כ"א י"ז), ונקרא באר אלים מענין אילי הארץ כאמור שם באר חפרוה שריס וגו', וזה מסכים למה שתרגם הרב נחל הערבים „באך דער וויס"טע", כי גם עין עגלים היא בארץ שממה, ורק בחזיון הנביא נהפכה ארץ ליה למבועי מים כנראה שם . (ט) מי דימון, שם נהר בארץ מואב (רד"ק) וי"מ שהיא דיבון הנזכרת בתורה (במדבר ל"ג ג') ולעיל (פסוק ב') שהיתה עיר בחלק גד, ויהיה זה כמו מי נמרים דלעיל, וכן נאמר בירמי' (מ"ח י"ח) ישבי בלמא יושבת בת דיבון, הרי שהיתה בתחלה בארץ נחלי מים, ואמר החכם געזעניוס כי בכוונה הוחלפה הבי"ת במ"ם בעבור לשון נוסף על לשון דימון ודס וכמ"ש רש"י ע"ש, אולם גם דימונה (יהושע ט"ו כ"ב) נראה שהיא בעלמא דיבון הנזכרת בנחמיה (יא כ"ה) כי שתיהן הוזכרו בחלק יהודה אלל קבלאל . נוספות, עיין רש"י . ויתר המפרשים פתרו רעות נוספות, ובפי תרגום יונתן (עיין רש"י) יהיה נוספות כמו אסיפות, כי יסף ואסף אחים המה . לפליטת מואב, יובן בחסרון פעל מה, אש לח אריה או אביא אריה, כי הפעל אשית לא יולדק היטיב על אריה, וכן אמר הרד"ק יביא עליהם אריה . ואריה לדעת הראב"ע בנוי לסנארה ולדעת רש"י נבוכדנצר (ועיין מה שכתבנו בסוף פרשה הבאה) . ולשאריח אדמה, אדמת מואב לדעת רוב המעתיקים, ויש מחכמי העמים שזלחו ידס לשנות התנועות וקראו אדמה שהיא מן הערים אשר הסך ה' באפו, וקרא המליך למואב כן ע"ד כסדוס היינו, ובפרט כי מואב היה מושבו בכבר אלל ים המלח כידוע, ולדעת הרב המתרג' יהיה אדמה בנוי לקצר כמו עפר . ואולי נחלק הנו"ן במ"ם וז"ל אדנה, כי אדני השדה הוא בארמית שם חיה ידועה, או פראי אדם אשר גם המה ישחיתו (עיין בערוך ערך אדן בהערת ידידי מהרמ"ל שם), והנה היחיד ממנו לא מלינו בדחז"ל ולכן נאמר שהוא אדמה, כמו נמלה נמלים ורבים כמוהו, וזעורו ושאריחו אדמה, ויהיה זה עומד מול אריה .